

Quan điểm, tư duy, hành động của người thầy trong chín bộ ba

Đặng Quốc Bảo¹, Phạm Minh Giản^{*2},
Tăng Thái Thụy Ngân Tâm³, Hồ Minh Quang⁴

¹ Email: sockpul@gmail.com
Viện Trí Việt Nguyễn Hữu Thọ,
Tân Phong, Quận 7,
Thành phố Hồ Chí Minh, Việt Nam

* Tác giả liên hệ

² Email: phamminhgian2004@gmail.com

³ Email: tttntam@dthu.edu.vn

⁴ Email: hmquang@dthu.edu.vn

Trưởng Đại học Đồng Tháp
783 Phạm Hữu Lầu, Phường 6,
thành phố Cao Lãnh, Đồng Tháp, Việt Nam

TÓM TẮT: *Đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo là một trong những nhiệm vụ quan trọng của Đảng và Nhà nước ta ở giai đoạn hiện nay. Một trong những nhân tố quan trọng quyết định thành công nhiệm vụ này chính là vai trò của người thầy. Người thầy trong mọi thời đại đều luôn phải đảm bảo trách nhiệm, đạo đức và năng lực nghề nghiệp. Có như vậy, mới có thể góp phần hoàn thành nhiệm vụ của giáo dục và đào tạo trong giai đoạn mới. Bài viết, giới thiệu quan điểm, tư duy và hành động người thầy cần có trong giai đoạn hiện nay thông qua chín bộ ba.*

TỪ KHÓA: Quan điểm, tư duy, hành động, đổi mới giáo dục.

→ Nhận bài 30/11/2021 → Nhận bài đã chỉnh sửa 06/12/2021 → Duyệt đăng 15/01/2022.

DOI: <https://doi.org/10.15625/2615-8957/12220107>

1. Đặt vấn đề

Trong Nghị quyết 29-NQ/TW về Đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo (GD&ĐT), đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế đã được Hội nghị Trung ương 8 (khóa XI) thông qua, yêu cầu đội ngũ nhà giáo phải đáp ứng yêu cầu đổi mới GD&ĐT, đạt trình độ đào tạo, có năng lực sư phạm. Đặc biệt, trong bối cảnh Cách mạng công nghệ 4.0, những tri thức mới ngày càng nhiều, người thầy phải luôn cập nhật kiến thức mới, phương pháp giảng dạy mới để phù hợp với tình hình mới cũng như đáp ứng được yêu cầu đổi mới GD&ĐT. Nhưng cho dù trong hoàn cảnh nào, có đổi mới như thế nào, người thầy trong mọi thời đại đều luôn phải đảm bảo trách nhiệm, đạo đức và năng lực nghề nghiệp. Từ thực tế trên, bài viết này chúng tôi xin giới thiệu về chín bộ ba thể hiện quan điểm, tư duy và hành động của người thầy cần có trong thời đại ngày nay.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Sư đạo - Sư đức - Sư thuật

- **Sư đạo:** Lí tưởng, hành động của người thầy theo phương châm “Tất cả vì học sinh thân yêu”.

- **Sư đức:** Sư đức là đức hạnh của người thầy được cô đọng trong tám từ “Cùng lí – Chính tâm – Trừ tà – Cự bệ”. Đây là lời huấn đức của bậc Sư biểu Chu Văn An.

- **Sư thuật:** Sư thuật gồm hai vấn đề kĩ thuật và nghệ thuật điều hành việc dạy học. Sư thuật được cô đọng trong mười sáu từ:

“Dụ - Trợ - Khái - Phát;

Kế - Triển - Kiểm - Hồi;

Huấn - Luyện - Lượng - Bồi;

Ân - Uy - Đức - Pháp”.

Dụ: Dẫn dụ người học vào mục tiêu phát triển.

Trợ: Hỗ trợ cho người học vượt được các mặc cảm, các khó khăn về hoàn cảnh.

Khái: Thức tỉnh được tiềm năng sâu kín của người học.

Phát: Phát triển nhân cách toàn vẹn của người học (tâm, thể, trí).

Kế: Kế hoạch hóa mục tiêu nội dung phát triển bài học chu đáo, không tùy hứng.

Triển: Triển khai kế hoạch một cách có hệ thống.

Kiểm: Thực hiện giám sát, kiểm tra thường xuyên.

Hồi: Phản hồi kịp thời cho người học và cấp trên biết được kết quả thực hiện.

Huấn: Trang bị kiến thức cần thận.

Luyện: Rèn luyện để kiến thức được áp dụng.

Lượng: Biết đo đạc (assessment) thành tựu làm việc, cả kiến thức - kĩ năng - thái độ.

Bồi: Bồi dưỡng cho người học các thiếu hụt về kiến thức, thái độ, kĩ năng.

Ân: Luôn luôn dành cho người học ân lượng bao dung.

Uy: Giữ được sự kỉ cương trong quan hệ với người học.

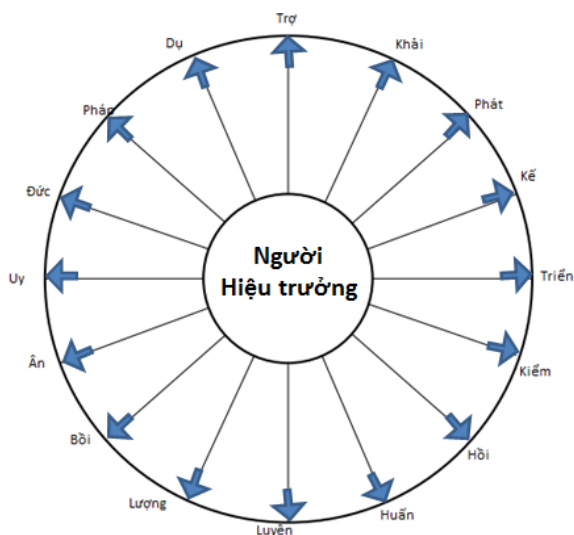
Đức: Dùng các phương pháp động viên, khích lệ đúng đắn.

Pháp: Dùng các quy chế để người học tuân theo quy chế chung một cách tự nguyện, tự giác.

Có Paradigm sau (xem Hình 1):

2.2. Học thuật - Kĩ thuật - Nghệ thuật

- **Học thuật:** Học thuật là quan điểm sống của người

Hình 1: Paradigm

thầy. Người thầy luôn luôn sống với bốn giá trị “Lễ - Nghĩa - Liêm - Sỉ”.

- **Kĩ thuật:** Kĩ thuật là phương pháp làm việc tổng quát của người thầy trong cuộc sống: “Tìm việc đúng mà làm - Làm khéo việc đã chọn” (Right doing/Doing right).

- **Nghệ thuật:** Nghệ thuật làm việc của người thầy theo phương châm “Tùy - Liệu - Lựa”.

Tùy là đi tìm sự phù hợp của chủ quan và khách quan: Nhập giang tùy khúc, nhập gia tùy tục, tuổi nhỏ làm việc nhỏ tùy theo sức của mình.

Liệu là đi tìm sự cân bằng của mục tiêu và khả năng: Liệu cơm gắp mắm.

Lựa là đi tìm sự hội tụ nội lực và ngoại lực: Lựa gió phát cờ.

Người Thầy luôn chú ý: Đưa đối thủ thành đối tác; Đưa đối tác thành đồng minh; Đưa đồng minh thành đồng chí; Đưa đồng chí thành tri âm tâm giao.

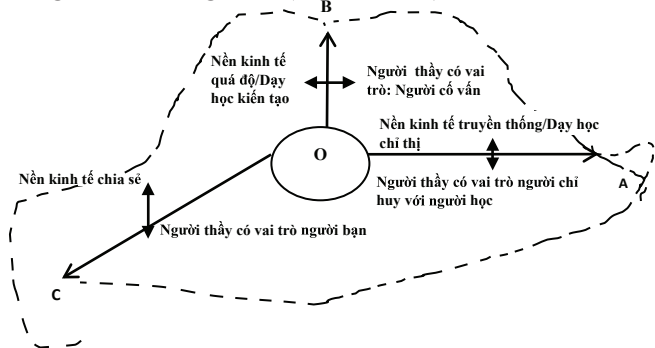
2.3. Dạy học chỉ thị - Dạy học kiến tạo - Dạy học chia sẻ

- **Tính truyền thống trong dạy học là “Dạy học chỉ thị”:** Khi dùng phương thức “Dạy học chỉ thị”, người thầy phải tiến hành buổi học có kế hoạch, có tổ chức, có mục đích.

- **Nội dung của “Dạy học kiến tạo”:** Trong bối cảnh có nền kinh tế tri thức phải vận động từ dạy học chỉ thị đến dạy học kiến tạo. Với “Dạy học chỉ thị”, người thầy có vai trò như người chỉ huy, song với “Dạy học kiến tạo”, người thầy có vai trò như người cố vấn. Người thầy giúp cho trò không chỉ bắt chước, tái hiện, tái tạo mà tiến tới sáng tạo. Ở phương thức dạy học này, người thầy là cố vấn để trò khám phá.

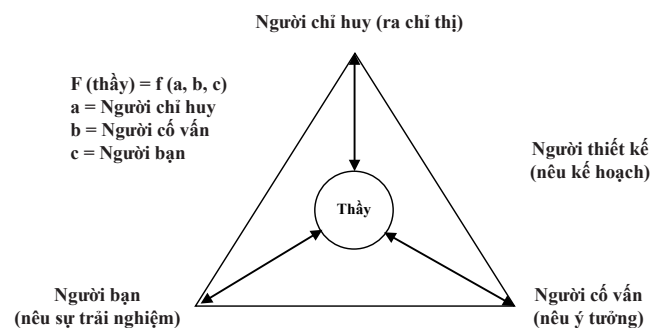
- **Dạy học chia sẻ:** Trong nền kinh tế đang vận động, được gọi là nền kinh tế chia sẻ, tất yếu phải xây dựng được phương thức dạy học chia sẻ. Trong phương thức

dạy học chia sẻ, người dạy và người học là bạn của nhau cùng chia sẻ cho nhau quan điểm, kiến thức, kĩ năng và sự trải nghiệm (xem Hình 2).

Hình 2: Phương thức dạy học chia sẻ

Trên thực tế ở nước ta nhiều vùng còn đang giao thoa trong ba lần sóng: Kinh tế truyền thống, kinh tế quá độ, kinh tế chia sẻ nên người thầy phải đồng thời có cả ba vai trò: Người chỉ huy, người cố vấn, người bạn (xem Hình 3).

Hình 3: Ba lần sóng giao thoa

2.4. Ngôn giáo - Thân giáo - Cảnh giáo

- **Ngôn giáo:** Ngôn giáo là phương thức giáo dục bằng lời nói. Người học tiếp nhận theo tinh thần “thính học”. Cho dù đang có những phương tiện hiện đại, song “Ngôn giáo” vẫn có nhiều tác động. Người thầy cần tìm ra ngôn từ có tính “thông tin cao” và “gây ấn tượng mạnh” để người học tiếp nhận được thông tin.

Có hai phạm trù “i”: infomatif, impressive phải quyện vào nhau:

Nếu infomatif+ mà impressive - hoặc ngược lại impressive+ và infomatif- đều không gây hiệu quả mong muốn.

- **Thân giáo:** Thân giáo là mang tấm gương bản thân để giáo dục cho người học.

Phải bằng tấm gương tốt để người học cảm nhận được các thông điệp cần thiết. Người thầy như lời tâm sự của nhà giáo dục Giáp Văn Dương: “Nhìn vào bức tranh thực trạng giáo dục... mà lâu nay chúng ta vẫn chứng kiến, người làm nghề giáo càng cần phải giặt mình tinh thức và kiên trì một nguyên tắc dẫn đường: **Không gây hại!** Bất cứ khi nào có cảm giác rằng lời nói của mình, hành vi của mình, quan điểm của mình có thể gây hại

cho lớp trẻ thì phải giật mình dừng lại để suy xét và kiểm chứng. Muốn vậy, nhà giáo phải chân thật lắng nghe lương tâm mình, lắng nghe sự mách bảo từ trong sâu thẳm của tâm hồn mình, chân thành quan sát và đón nhận những diễn biến vi tế trong đôi mắt trẻ thì mới có thể nhận ra và không lạc lối” (Tạp chí Tia sáng, số 04, ngày 20 tháng 02 năm 2017).

- **Cảnh giáo:** Cảnh giáo là tạo ra những hoàn cảnh rồi dùng hoàn cảnh đó để rèn luyện/giáo dục con người trong thực tế.

Ngày nay, người ta thường đề cập đến 5 hoàn cảnh sau: Du Nhi Tri (Học mà chơi, Chơi mà học); Lễ Nhi Tri (Học để biết tôn trọng Đạo lí, Pháp lí, Công lí); Tư Nhi Tri (Học rèn luyện tư duy); Hành Nhi Tri (Học kết hợp với hành); Khốn Nhi Tri” (Học qua thử thách). Có thông điệp “Adversity is a great teacher” (Thử thách là một người thầy lớn).

Ở nước ta, thầy giáo Nguyễn Cảnh Toàn đã nêu 10 loại tư duy mà nhà trường cần rèn luyện cho người học: Tư duy logic; Tư duy hình tượng; Tư duy biện chứng; Tư duy ngôn ngữ; Tư duy thuật toán (algorithm); Tư duy khoa học chứng nghiệm; Tư duy kĩ thuật công nghệ; Tư duy kinh tế; Tư duy chính trị; Tư duy quản lí.

2.5. Học chi thì - Học chi trung - Học chi chung

Khổng Tử có lời dạy: “Học nhi thì tập chi, bất diệc duyệt hồ”

Hữu bằng tự viễn phương lai, bất diệc lạc hồ,
Nhân bất tri, nhi bất uân, bất diệc quân tử hồ”

Lời dịch: “Học phải có tập mới trở thành người lịch duyệt có kinh nghiệm.

Học có bạn trao đổi mới có nguồn vui, có cảm hứng

Học tập đạt tới mục tiêu: Dù người không biết ta mà ta không hề xa lánh, không hề trách móc mới có nhân cách cao thượng”.

Ông nêu thành ba thời kì trong việc học: “Học chi thì” là thời kì thứ nhất. Ở kì này, người học phải luôn luôn tập luyện mới có thể tiếp thu được kiến thức, thái độ, kĩ năng.

“Học chi trung” là thời kì thứ hai. Ở thời kì này, người học phải tìm ra bằng hữu để trao đổi, có vậy: Sự học mới được quảng giao.

Ông luôn luôn căn dặn: “Tam nhân đồng hành, tất hữu ngã sư.

Trạch kì thiện giả nhi tùng chi,

Kì bất thiện giả nhi cải chi”

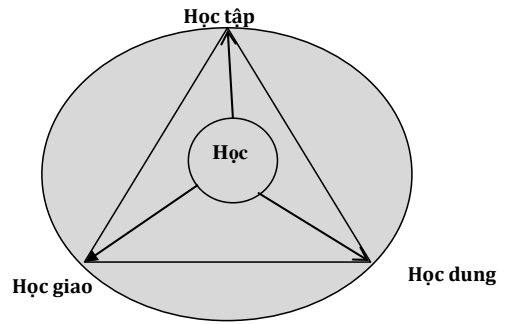
(Ba người đi cùng đường với ta,

Đã có thầy ta ở đó,

Chọn điều thiện mà theo, thấy điều bất thiện mà tránh).

“Học chi chung” là thời kì chung kết của việc học. Ở thời kì này phải rèn luyện nhân cách: Ta biết người mà người chưa biết ta, ta cũng không oán giận.

Có Paradigm sau về lời huấn đức của Khổng Tử (xem Hình 4):

Hình 4: Paradigm về lời huấn đức của Khổng Tử

Luôn luôn phải kết hợp ba điều: **Học tập, Học giao, Học dung.**

2.6. Người lãnh đạo - Người quản lí - Người quản trị

Một người thầy cố gắng làm tròn được trách nhiệm người lãnh đạo khéo đối với công việc dạy học. Yêu cầu đặt ra với người lãnh đạo là “Thấu hiểu” - “Th1” hoàn cảnh nguyện vọng của người học, là “Thu hút” - “Th2” người học vào mục tiêu học tập, là “Thuyết phục” - “Th3” người học đi tới mục tiêu của sự học, là “Thúc đẩy” - “Th4” người học hoàn thành mục tiêu, hoàn thành nhiệm vụ.

Ngoài sứ mệnh lãnh đạo, người thầy phần đầu là người quản lí đúng đắn tiến trình dạy học, làm cho tiến trình này luôn luôn ổn định và phát triển. Cùng với công việc lãnh đạo, công việc quản lí, người thầy phần đầu “Quản trị giỏi” với tiến trình dạy học.

2.7. Người thầy kết hợp ba quá trình Thông tin (Information) - Giáo dục (Education) - Truyền thông (Communication) trong tiến trình dạy học

Người thầy lựa chọn được những thông tin mang tính cơ bản, thiết thực, có ích cho người học.

Người thầy tìm phương thức giáo dục để thông tin đưa tới người học có tính kế hoạch, tính tổ chức, tính mục đích. Người thầy xây dựng mối quan hệ truyền thông với người học đạt tới các yêu cầu “Kĩ cương, tình thương, trách nhiệm”.

2.8. Người thầy thực hiện ba yêu cầu trong quan hệ với trò mà Bác Hồ huấn đức

Thầy siêng dạy - Trò siêng học: Lời Bác Hồ khuyên Trường Hàng Than - Hà Nội những ngày sắp tiến hành cuộc chiến tranh chống Pháp 05 tháng 11 năm 1946.

Thầy quý trò - Trò kính thầy: Lời Bác Hồ huấn thị khi đến thăm một trường đại học tại Hà Nội năm 1955.

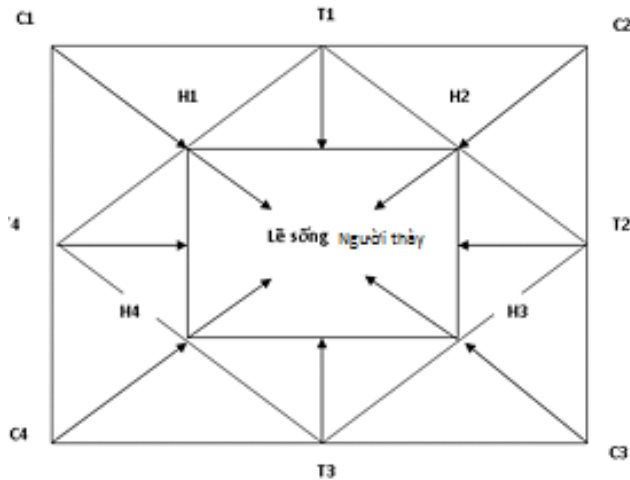
Thầy dạy tốt - Trò học tốt: Lời Bác Hồ khuyên ngành giáo dục khi tiến hành cuộc Cải cách giáo dục lần thứ hai 1956, xây dựng các nhà trường lao động.

2.9. Thầy thực hiện việc dạy học sao cho học trò: “Hiểu chóng, nhớ lâu, tiến bộ nhanh” - Huấn đức của Bác Hồ

Bác yêu cầu tìm ra phương pháp dạy học để người

học tiếp thu nhanh chóng. Trên cơ sở người học hiểu chóng phải tìm ra các điểm nhấn trong nội dung dạy học để người học nhớ được lâu. Cần giúp cho người học từ việc hiểu và nhớ có các phương thức rèn luyện thiết thực để tiến bộ nhanh trong cuộc sống để trở thành người công dân đúng đắn (Bác nói năm 1948). Phạm trù người công dân đúng đắn ngày nay được hiểu là người công dân học tập trong hoàn cảnh mới: Người công dân có lẽ sống “4H+4T+4C” (xem Hình 5).

“4H” bao gồm: H1: Sống hiện thực; H2: Sống hiện

Hình 5: Lẽ sống 4H+4T+4C

Tài liệu tham khảo

[1] Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2013), *Hỏi - Đáp về một số nội dung đổi mới căn bản - toàn diện giáo dục và đào tạo*, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.

[2] Phạm Minh Giản - Đặng Quốc Bảo, (2021), *Người thầy - Người cán bộ quản lý giáo dục và những tâm gương sáng, Người thầy trong dòng chảy giáo dục Việt*, NXB Thông tin và Truyền thông, Hà Nội.

[3] Quốc hội, (04/11/2013), Nghị quyết số 29-NQ/TW Hội nghị Trung ương 8 khóa XI về *Đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo*.

[4] Quỹ Hòa bình và Phát triển Việt Nam, (2016), *Hệ Giá trị - Mục tiêu phát triển nhân cách người học của Hệ thống giáo dục*, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.

đại; H3: Sống có hoài bão; H4: Sống hẳn hoi.

“4T” bao gồm: T1: Sống tự trọng, tự tin; T2: Sống có thể tự lập; T3: Sống có tình gắn bó; T4: Sống có tâm ổn định.

“4C” bao gồm: C1: Critical thinking/ Năng lực tư duy phản biện; C2: Creativity/ Năng lực sáng tạo; C3: Communication/ Năng lực giao tiếp; C4: Collaboration/ Năng lực hợp tác .

3. Kết luận

Thông qua tiếp thu những tinh hoa của tiền nhân, cùng với những tri thức mới hiện nay từ trong nước đến ngoài nước, bài viết đã đúc kết, tổng hợp lại chín bộ ba giới thiệu về quan điểm, tư duy và hành động của người thầy cần phải có. Chín bộ ba bao gồm: Sư đạo - Sư đức - Sư thuật; Học thuật - Kỹ thuật - Nghệ thuật; Dạy học chỉ thị - Dạy học kiến tạo - Dạy học chia sẻ; Ngôn giáo - Thân giáo - Cảnh giáo; Học chi thi - Học chi trung - Học chi chung; Người lãnh đạo - Người quản lý - Người quản trị; Thông tin - Giáo dục - Truyền thông; Thầy siêng dạy - Trò siêng học, Thầy quý trò - Trò kính thầy, Thầy dạy tốt - Trò học tốt; “Hiểu chóng - nhớ lâu - tiến bộ nhanh. Nhìn chung, cho dù trong thời đại nào, người thầy cũng phải luôn có cả đạo đức và năng lực chuyên môn, như vậy mới có thể hoàn thành tốt nhiệm vụ của mình.

TEACHER’S REQUIRED PERSPECTIVE, THINKING AND ACTION IN TRAINING NINE CATEROGIES OF “THREE QUALITIES - COMPETENCES” TO STUDENTS

**Dang Quoc Bao¹, Phạm Minh Gian^{*2},
Tang Thai Thụy Ngân Tam³, Hồ Minh Quang⁴**

¹ Email: sockpul@gmail.com
Institute of Viet Mind
Nguyen Huu Tho, Tan Phong, District 7,
Ho Chi Minh City, Vietnam

^{*} Corresponding author
² Email: phamminhgian2004@gmail.com

³ Email: tttntam@dthu.edu.vn

⁴ Email: hmquang@dthu.edu.vn
Dong Thap University
783 Pham Huu Lau, ward 6, Cao Lanh city,
Dong Thap province, Vietnam

ABSTRACT: *In the current context, educational innovation at basic and comprehensive scale is one of the significant tasks that Vietnam’s State and Party are conducting. Among the involved entities, teachers are those who decide whether the task could be successful or not. In such circumstances, teachers must ensure that they can best meet the professional standards of responsibilities, moralities, and teaching competences so that they could meet the sector’s requirements in the new era. This article introduces the required perspective, thinking and actions for teachers via their training the nine categories of “three qualities - competences” to students.*

KEYWORDS: Perspective, thinking, action, educational innovation.